

**Леонід МАЦКЕВИЙ,
Роман МОГИТИЧ**

ДОСЛІДНИК ДАВНЬОЇ АРХІТЕКТУРИ ІВАН МОГИТИЧ

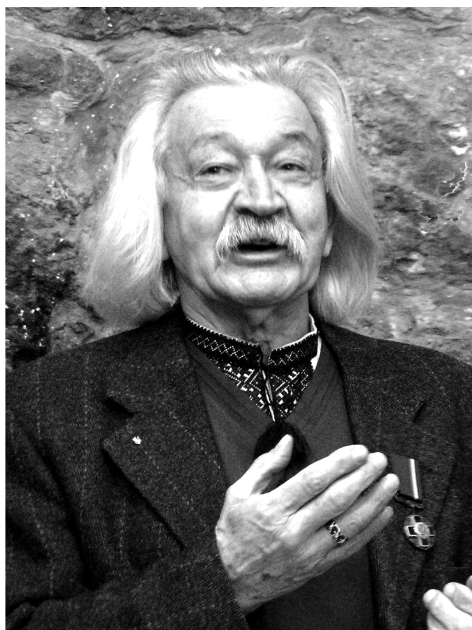

Рис. 1. Іван Могитич (1933–2006)
Fig. 1. Ivan Mogytych (1933–2006)

Два роки тому пішов від нас у вічність Іван Романович Могитич, якому 22 січня 2008 року виповнилося б 75 років (рис. 1). За освітою Іван Могитич був інженер-будівельник, але з роками найбільше проявив себе як архітектор-реставратор. Він кандидат історичних наук (1980), заслужений працівник культури України (1989), народний архітектор України (1996), лауреат Президентської відзнаки “Знак пошани” (2005), лауреат Державної премії з архітектури (2007, посмертно).*

Іван народився у сім’ї сільського вчителя у с. Нягрин (зараз Підліски) Долинського р-ну Івано-Франківської області. Батько Роман у часі I-ої Світової війни був сотником у військах УНР. Вчителюючи, Р. Могитич виховував патріотів-українців, за що не раз був переслідуваний владою. Дід Іван працював будівничим у Карпатах, що й вплинуло на вибір професії внуком.

Іван Могитич закінчив будівельний факультет Львівського політехнічного інституту в 1955 р. Починав як інженер-будівельник, досконала фаховість та організаторські здібності якого вже з першого року роботи висунули його на щабель головного інженера провідних будівельних управлінь Львова. Стелилася багатообіцяюча кар’єра. Однак у 1961 р. переїздить до Києва, де стає рядовим науковим працівником реставраційної дільниці. Саме йому випало реставрувати видатні архітектурні пам’ятки Києва і Чернігова, набираючись досвіду у київських та інших фахівців. Тому не випадково з кінця 1964 р. І. Могитич стає головним архітектором Львівської реставраційної майстерні, яка з його ініціативи почала потужно нарощувати обсяги реставраційних робіт, особливо на пам’ятках архітектури. Він крок за кроком творив науково-реставраційний інститут у Львові, що нині є однією з провідних наукових і проектних організацій України. У 1980 р. ним було створено Комплексну архітектурно-реставраційну майстерню у складі Інституту “Укрпроектреставрація”, яка у 1988 р. стала філією цього ж інституту, а з 1991 р. – самостійним регіональним інститутом “Укрзахідпроєктреставрація”, який І. Могитич очолював до 2005 р.

Іван Могитич був активним у громадському та суспільному житті: у 1965–1966 роках – він учасник підпільної організації “Український національний фронт”; у 1988 р. очолював Комісію по спорудженню пам’ятника Т. Шевченку у Львові; у 1990–1995 роках – депутат Львівської обласної ради, 1995–2001 – член комісії з відтворення видатних пам’яток історії та культури, а з 1996 р. – член Комітету з присудження Державних премій України у галузі

* Про Івана Могитича: Мистецтво України: біографічний довідник. – Київ, 1997. – С. 419; Вісник інституту “Укрзахідпроєктреставрація”. – Ч. 13. – Львів, 2003. – С. 4 і Ч. 6. – Львів, 2006. – С. 184; Хто є хто в Україні. – Київ, 2004. – С. 550; Державні нагороди України, кавалери і лауреати. – Київ, 2006 – С. 219; Галицька брама. – Львів, 2007. – № 11–12 (155–156). С. 2–16.

архітектури. Брав участь у професійних та громадських спілках і організаціях: Українському Товаристві охорони пам'яток історії та культури, Спільці архітекторів України. Він академік Академії будівництва України, член-кореспондент Української академії архітектури, дійсний член Українського комітету ІКОМОС.

Як науковець Іван Могитич починав у 1960-х роках, проводячи наукові експедиції з вивчення полонинського високогірного будівництва Гуцульщини. Зібраний матеріал послужив для написання дисертаційної роботи "Народні традиції у високогірному будівництві Гуцульщини та їх місце в етнічній історії Карпат". Захист переносився з 1971 по 1980 рік.

Іван Могитич багато уваги присвятив дослідженню народного дерев'яного зодчества – давніх архітектурних пам'яток України як збережених і введених до реєстру, так і зниклих з лиця землі, вважаючись одним із найкращих його знавців. Він послідовно обстоював тезу про самобутність архітектурної спадщини України, що зберегла свою унікальність базуючись як на власних традиціях, так і на широкому знайомстві з досвідом інших народів і традицій. Серед понад 300 пам'яток, де І. Могитич виступав автором реставрації, особливо присвятився церкві св. Пантелеймона XII ст. у Галичі, храму Івана Хрестителя у Львові XII–XIII та Манявському скиту-монастирю XVI–XVII століть на Гуцульщині. Фахове зацікавлення давнім будівництвом

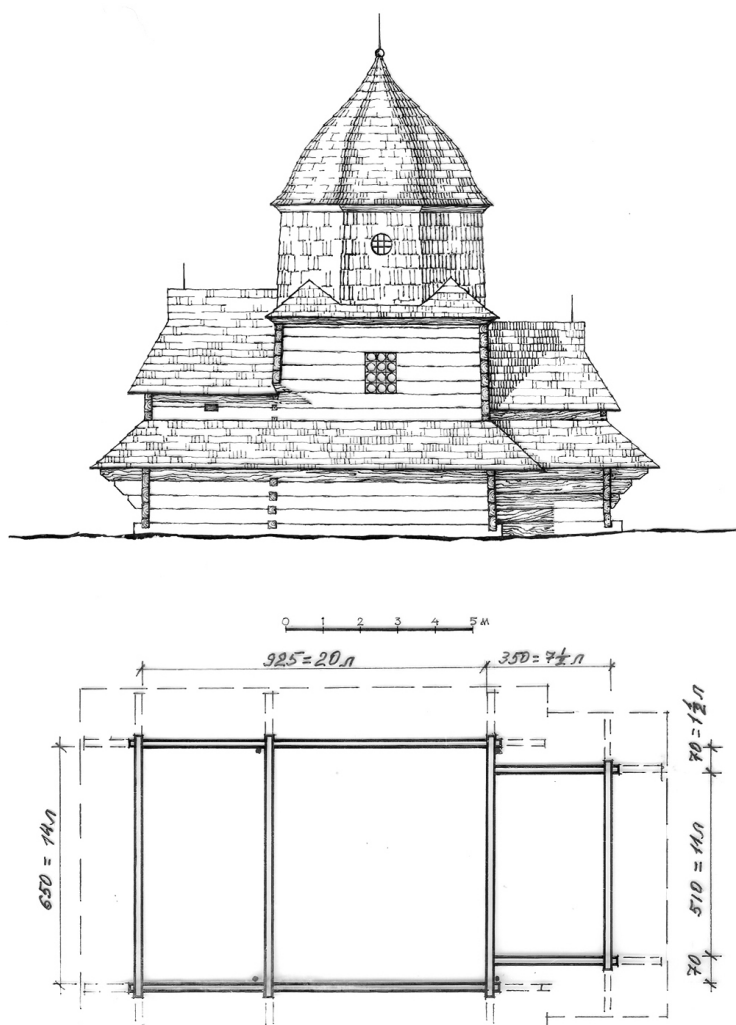

Рис. 2. Реконструкція дерев'яної церкви XII–XIII ст. у Звенигороді (розкопки І. Свешнікова 1978 р.)

Fig. 2. Reconstruction of wooden church from XII–XIII century in Zvenyhorod (researched by I. Sveshnikov in 1978)

переросло у серйозні наукові розробки з історії будівельної техніки, архітектурної типології, розвитку народного монументального будівництва України.

Археологія для І. Могитича стала однією із наукових дисциплін, що розширювала та поглиблювала відомості про давнє будівництво. Він уперше взяв участь в археологічних дослідженнях під час розкопок дитинця у Звенигороді під керівництвом Олексія Ратича (1965–1972). Ось як про це згадує Михайло Кучінко, що провідав експедицію, яку здійснював

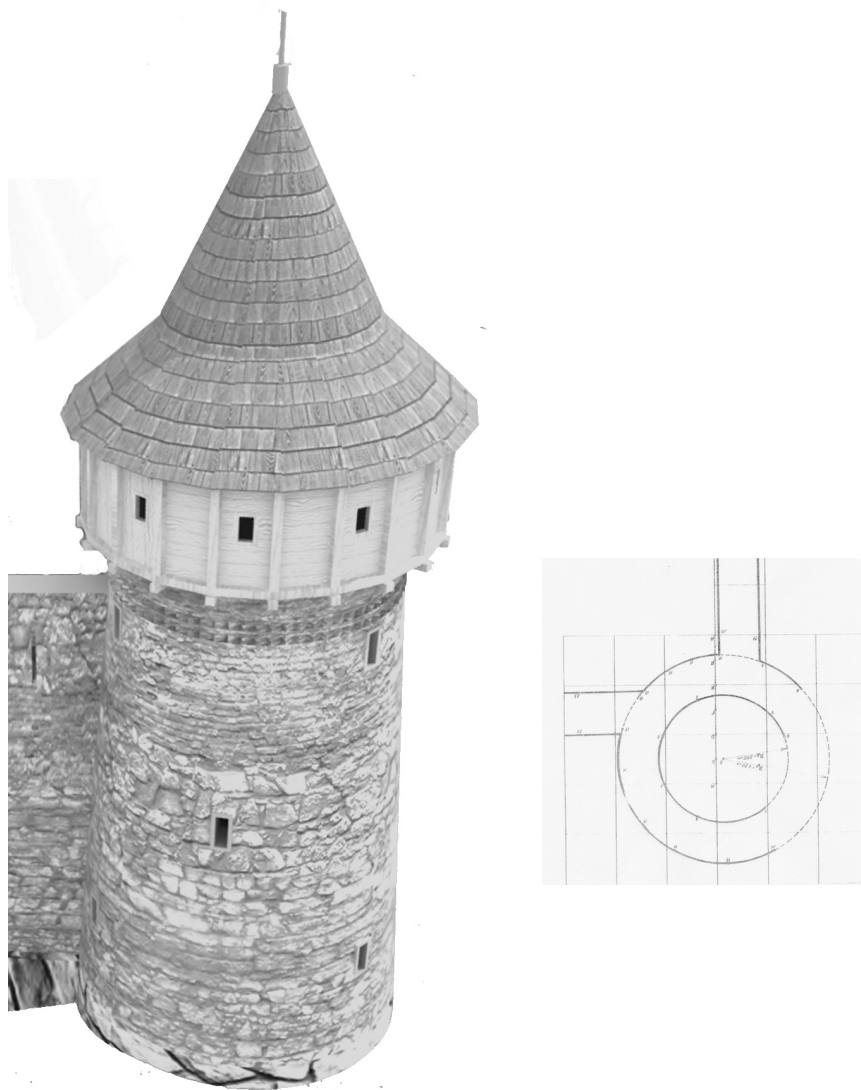

Рис. 3. Фіксація розкопок круглої вежі на Високому замку у Львові (розкопки .О. Ратича 1978 р.) та її об'ємна реконструкція (2004 р.)

Fig. 3. Fixation of the excavation of round tower on Vysokyi Zamok in L'viv (researched by O. Ratych in 1978) and it's reconstruction (2004)

О. Ратич: *“...приходить Іван, збуджений такий, почав розкладати на підлозі плахти міліметрівки: отут стіна, отут стовп, а отут ще треба копати. Ми нічого з того не второпали, але ж Іванові не можна було не вірити! Відтоді він і показував, де розкопувати, запровадив свою, спонтанно створену методику: і вони з О.О. Ратичем відкрили церкву і княжий палац XII століття”* [Галицька брама (Львів), 2007, № 11–12, с. 10].

Глибокі знання історії архітектури та будівельної техніки, розуміння специфіки будівельного процесу, досвід дослідження пам'яток архітектури та дивовижна інтуїція надали І. Могитичу авторитету одного із найфаховіших консультантів під час археологічних досліджень пам'яток давнього будівництва. Найбільш плідними результатами такої співпраці

були дослідження вежі Високого замку у Львові (рис. 3) та княжого палацу й церкви XII століття у Звенигороді з О. Ратичем, дерев'яних церков і дерев'яної забудови передмістя Звенигорода XII–XIII ст. (рис. 2) з Ігорем Свешніковим, середньовічної забудови Львова з Романом Багрієм. Немало досвідчених археологів брали “Відкритого листа” на розкопки пам'яток архітектури лише заручившись згодою І. Могитича про участь у дослідженнях. У результаті такої комплексної міждисциплінарної співпраці було створено науково обґрунтовані об'ємно просторові реконструкції багатьох пам'яток будівництва найдавнішої доби, що збагатили історію нашого краю новими відкриттями. І. Могитич широко використовував навички, здобуті в експедиціях, у самостійних дослідженнях пам'яток. Зокрема, шурфування біля нижніх частин стін, похованих під сучасним рівнем ґрунту дали підстави для відтворення втрачених особливостей церкви Пантелеймона біля Галича, ротонди у Горянах, Успенської церкви у Дорогобужі.

Неспокійне, активне життя спричинило і передчасну кончину Івана Могитича. 2002 року в автокатастрофі він отримав серйозне ушкодження внутрішніх органів, на яке не звертав особливої уваги, аж поки не стало запізно...

Головні наукові праці Івана Могитича

- 1974 Крещатые церкви Гуцульщины // Архитектурное наследство. – Москва. – № 27. – С. 97–107.
- 1982 Результаты исследования церкви Пантелеймона близ Галича // КСИА АН СССР. – Вып. 172. – С. 65–70.
- 1983 З історії міжслов'янських зв'язків у сфері ранньосередньовічної архітектури: (Галицько-Волинська Русь та західні слов'яни X–XIII ст. // З історії міжслов'янських зв'язків. – Київ. – С. 22–25.
- 1984 Традиции и влияния в народном зодчестве западных областей Украины // Архитектурное наследство. – Москва. – № 32. – С. 114–118.
- 1987 Народне будівництво Гуцульщини // Гуцульщина. Історико-етнографічне дослідження. – С. 165–189.
- 1990 Архитектура Галицкой и Волынской земель XII–XIV вв. в свете новых открытий // Архитектурное наследство. – Москва. – № 37. – С. 209–222.
- 1995 Нариси архітектури української церкви. – Львів. – 49 с.
- 1995а Церкви Звенигорода // ВІУ. – Ч. 3. – С. 18–21.
- 1997 Сторінки архітектури Галичини і Волині XII–XIV ст. // ВІУ. – Ч. 8. – С. 3–20.
- 1999 Археологічно відкриті дерев'яні церкви Галичини і Волині X–XIV ст. // ВІУ. – Ч. 10. – С. 3.
- 1999а Житлове будівництво Гуцульщини. Полонинські будівлі. Гуцульські майстри будівничі. Словник гуцульської будівельної термінології // Історія Гуцульщини. – Львів. – С. 370–446, 510–537.
- 2000 Оборонні вежі Галицької і Волинської земель // ВІУ. – С. 3–14.
- 2001 Старовинні церкви України VII–XIV ст. // Dzieje Podkarpacia. – Krosno. – T. V. – S. 301–328.
- 2002 Архітектура дерев'яних храмів // ВІУ. – Ч. 12. – С. 8–29.
- 2003 Народна дерев'яна архітектура // Історія української архітектури. – Київ: Техніка. – С. 372–399.